

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

І Цзя

УДК 002.1-791:316.77(510)(043.3)

**КІНОДОКУМЕНТ В СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ КНР:
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ**

27.00.02 — документознавство, архівознавство

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.
Роботу виконано в Харківській державній академії культури,
Міністерство культури України

Науковий керівник доктор наук із соціальних комунікацій, професор
Маркова Вікторія Анатоліївна,
Харківська державна академія культури,
професор кафедри документознавства
та книгознавства

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Чурсін Микола Миколайович,
Східноукраїнський національний університет
ім. В. Даля, завідувач кафедри філософії,
культури і культурології;

кандидат наук із соціальних комунікацій
Васильченко Микола Миколайович,
комунальний заклад «Харківський вищий коледж
мистецтв», викладач вищої категорії циклової
комісії бібліотечних дисциплін та діловодства

Захист відбудеться « ____ » _____ 2016 р. о « ____ » годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.807.02 у Харківській державній
академії культури за адресою: 61057 м. Харків, Бурсацький узвіз, 4.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківської державної
академії культури за адресою: 61057 м. Харків, Бурсацький узвіз, 4.

Автореферат розісланий « ____ » _____ 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. Г. Асєєв

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За продовж майже столітньої історії свого існування кінодокументи (КД) стали одним з найінформативніших засобів комунікації, поєднуючи такі якості: мультимедійність, наочність, можливість охоплення великої аудиторії, достовірність, естетичний і емоційний вплив, що робить їх затребуваними для реалізації найрізноманітніших цілей. Поліфункціональність КД зумовила те, що вони є об'єктом дослідження різних наук. Водночас цей феномен потребує комплексного вивчення, передусім як засіб документальної комунікації.

Нині відбувається процес трансформації КД в електронний документ, що потребує додаткового теоретичного осмислення. Водночас КД у традиційному форматі є культурною спадщиною, що передбачає збереження не тільки його змісту, а й аутентичного носія. Технічна ж опосередкованість використання КД, а також уразливість матеріального носія часто перешкоджають вільному доступу до нього, що актуалізує проблему балансу між збереженням і безперешкодним доступом до означеного виду документа.

У КНР набуто певного досвіду організації роботи щодо збереження та забезпечення доступу до КД із застосуванням нових інформаційно-комунікаційних технологій (КТ), який може бути корисним в Україні.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена наявністю таких основних протиріч між: вивченням різних аспектів КД у межах історіографії, архівознавства, документознавства, кінознавства, бібліотекознавства, педагогіки і відсутністю комплексних досліджень, в яких КД розглянуто в соціокомунікаційному процесі; трансформацією КД в умовах нової комунікаційної реальності і недостатнім теоретичним осмисленням цього процесу; набутим у КНР значним досвідом щодо забезпечення збереження і доступності КД і фрагментарністю його висвітлення в наукових публікаціях.

Грунтовний аналіз спеціальних публікацій з теми дослідження засвідчив: незважаючи на праці, присвячені окремим аспектам означеної проблеми, вона не набула комплексної і глибокої розробки. Це є додатковим свідченням актуальності теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках комплексної наукової теми Харківської державної академії культури «Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (реєстраційний № 0109U000512).

Мета дисертаційного дослідження — обґрунтувати теоретико-методичні підходи до організації ефективного функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі взаємопов'язані завдання:

- виявити стан наукової розробленості проблеми функціонування КД;
- обґрунтувати методологію і методи дослідження проблеми функціонування КД як засобу соціальної комунікації;
- уточнити сутність, генезис, класифікацію, функції КД у соціокомунікаційному середовищі;
- розглянути особливості функціонування КД у соціокомунікаційному процесі;
- проаналізувати формування організаційних структур функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР, виявити фактори, що впливають на цей процес;
- визначити основні напрями трансформації та перспективи розвитку діяльності соціокомунікаційних інститутів КНР у галузі архівування КД в умовах нової комунікаційної реальності.

Об'єкт дослідження — КД як засіб соціальної комунікації.

Предмет дослідження — особливості організації функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є комплекс наукових підходів і методів, застосування яких уможливило уникнути фрагментарності щодо вивчення КД і отримати достовірні результати. Застосування соціокомунікативного, соціокультурного, системного й історико-генетичного підходів дозволило розкрити сутність та особливості функціонування КД як складного системного об'єкта в соціокомунікаційному середовищі в певному соціокультурному контексті з урахуванням еволюційних змін. Метод типологічного аналізу надав можливості систематизувати організаційні форми аудіовізуального архівування та забезпечення доступу до КД. Для уточнення базової терміносистеми дослідження застосовувався метод термінологічного аналізу. Життєвий цикл функціонування КД у соціокомунікаційному процесі відтворено за допомогою методу моделювання. Збір та узагальнення фактографічної бази дослідження здійснено в процесі джерелознавчого пошуку та аналізу основних джерел за темою дисертації, а також моніторингу контенту веб-сайтів соціальних інституцій, що забезпечують функціонування КД.

Теоретичну базу дослідження склали фундаментальні праці в галузі теорії соціальних комунікацій, документознавства та архівознавства:

В. В. Бездрабко, В. М. Горového, Т. О. Ємельянової, В. О. Ільганаєвої, Н. М. Кушнарєнко, С. Г. Кулєшова, В. М. Магідова, І. Б. Матяш, Ю. І. Палєхи, Є. О. Плєшкєвича, В. В. Різуна, А. В. Соколова, Ю. М. Столярова, А. А. Соляник, О. М. Холода, Л. Я. Філіпової, Г. М. Швецової-Водки, Вана Децзюня, Вана Шу Піна, Р. Едмондса, Х. Харрісон і ін., завдяки чому забезпечено системне вивчення об'єкта дослідження як феномену соціальної комунікації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим спеціальним дослідженням організації функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР. У дослідженні *вперше*:

- виявлено особливості формування організаційних структур функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР під впливом історичних, політичних, економічних, правових, соціокультурних, технологічних чинників;

- запропоновано періодизацію розвитку організаційних структур функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР, що передбачає чотири відносно самостійні етапи: 50-ті — середина 60-х рр. XX ст. — формування організаційних структур виробництва, поширення, зберігання та доступу до КД на основі державної власності; середина 60-х — 70-і рр. XX ст. — згортання державної інфраструктури кінематографа у зв'язку з подіями Культурної революції; 80–90-і рр. XX ст. — відродження кінематографічної інфраструктури після подій Культурної революції; початок XXI ст. — по теперішній час — активний розвиток кінематографічної інфраструктури в умовах упровадження нових ІКТ у процеси створення, поширення і зберігання КД, лібералізації економіки і зовнішньополітичної відкритості;

- проаналізовано досвід соціокомунікаційних інституцій КНР у реалізації функцій збереження і забезпечення доступу до КД як безперервного управлінського процесу, що здійснюється із застосуванням нових ІКТ;

- запропоновано напрями вдосконалення архівування кінодокументів в умовах нової комунікаційної реальності, які полягають в упорядкуванні структури соціальних інститутів і створенні умов їх взаємодії з метою організації консолідованого ресурсу КД з єдиною точкою доступу та інтеграції його в світовий інформаційний простір;

удосконалено:

- класифікацію КД з урахуванням уже наявних документознавчих і кінознавчих класифікацій, в якій КД розглянуто як системний об'єкт,

що містить інформаційну складову, матеріальний носій і перцептивну складову;

– систему функцій КД як засобу соціальної комунікації, представлену сутнісними (комунікативна, меморіальна) і прикладними (художньо-естетична, ідеологічна, освітня, функція свідoctва, товарна, гедоністична, розважальна, пізнавальна, колекціонування, особистих реліквій, самовираження автора);

– структуру життєвого циклу КД (як в аналоговому, так і цифровому форматах) в соціокомунікаційному процесі;

набуло подальшого розвитку:

– визначення сутності та генезису КД, уточнення його дефініції у зв'язку з диверсифікацією матеріального носія кінематографічної інформації як виду документа, що являє собою рухоме зображення, утворене послідовно розміщеними фотографічними зображеннями, зробленими кінематографічним, теле-, відео-, цифровим способом, яке сприймається за допомогою різних технічних засобів, що містить аудіовізуальну інформацію на кіноплівці, оптичному диску, жорсткому диску комп'ютера;

– типологія архівів аудіовізуальних документів стосовно соціокомунікаційного середовища КНР;

– уявлення про кіноархів як соціокомунікаційний інститут, що відіграє важливу роль у збереженні і популяризації КД як складової світової документальної спадщини, в якому нині відбуваються суттєві трансформаційні зміни, що полягають в диверсифікації носіїв кінематографічної інформації; віртуалізації кіноархівів; збільшенні різноманітності типів аудіовізуальних архівів та їх кількості; актуалізації функції доступу до кінематографічної інформації.

Практичне значення отриманих результатів в тому, що вперше на рівні дисертаційного дослідження зібрано й узагальнено досвід соціальних інститутів документно-комунікаційної системи КНР в роботі з КД. Основні положення дисертаційного дослідження, висновки і рекомендації, які стосуються організації функціонування КД в соціокомунікаційному просторі КНР, можна використовувати в практиці діяльності українських архівів, бібліотек, музеїв, які працюють з цим видом документа.

Наукові результати дисертаційного дослідження використані в навчальному процесі Харківської державної академії культури для вдосконалення змісту і структури навчальних дисциплін «Документологія», «Документознавство» й «Архівознавство», про що свідчить акт про впровадження.

Теоретичні та методичні положення дисертації можна використовувати в наукових дослідженнях сучасного архівознавства та документознавства.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно, наукові результати та висновки отримані дисертантом особисто. Всі публікації за темою дисертаційного дослідження є одноосібними.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, матеріали і результати наукового дослідження оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських конференціях: XXXII міжнародній заочній науково-практичній конференції «Научная дискуссия: Вопросы социологии, политологии, философии, истории», Москва, листопад 2014 р., XVI міжнародній науково-практичній конференції «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті», Харків, 21–22 квітня 2015 р., XVIII міжнародній науково-практичній конференції «Короленківські читання-2015»: Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку», Харків, 8 жовтня 2015 р., VII міжнародній науково-практичній конференції молодих учених і спеціалістів «Библиотека в XXI веке: аспекты развития», Мінськ, 29–30 жовтня 2015 р., всеукраїнських науково-теоретичних конференцій: Другій всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих науковців «Культура у фокусі наукових парадигм: концептуальні рефлексії та виклики сьогодення» Донецьк, 9–10 квітня 2014 р., «Культура та інформаційне суспільство XXI століття», Харків, 24–25 квітня 2014 р., «Проблеми музеєзнавства, збереження та вдосконалення історичної пам'яті (до 85-річчя Харківської державної академії культури та 25-річчя відкриття першого в Україні музейного відділення ХДАК)», Харків, 14–15 травня 2014 р.

Текст дисертації, її головні наукові положення, висновки і рекомендації обговорені на науково-методологічному семінарі факультету «Соціальні комунікації» ХДАК.

Публікації. Основні положення та результати за темою дисертації викладено в 14 наукових публікаціях, серед них 6 — у наукових фахових виданнях України та 1 — у науковому періодичному виданні Росії.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел з 296 найменувань (на 30 сторінках), додатки. Загальний обсяг дисертації — 217 стор. Основний зміст викладено на 173 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертації, доведено її актуальність, визначено мету й завдання, об'єкт і предмет, методологію дослідження, показано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію та впровадження результатів дисертаційної роботи, публікації автора.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади дослідження функціонування КД у системі соціальних комунікацій», що складається з двох підрозділів, досліджено стан наукової розробки проблеми, визначено теоретичну базу та методи дослідження.

Огляд основних джерел, що стосуються КД і його функціонування в системі соціальних комунікацій, свідчить, що КД був об'єктом вивчення таких наук: історіографії, джерелознавства, архівознавства, кінознавства і технічного забезпечення кінематографічного процесу, бібліотекознавства, юридичних наук, педагогіки, культурології. Кожна із зазначених наук акцентувала увагу саме на тих моментах буття КД, його властивостях та функціях, які більшою мірою відповідають саме її предметному полю. Документознавчих же праць, покликаних синтезувати знання про КД, виявлено незначну кількість, у більшості своїй — на рівні навчальних посібників (Н. М. Кушнарєнко, Г. М. Швецової-Водки, Ю. М. Столярєва, Ю. В. Трач, Є. О. Плєшкєвича, Ю. І. Палєхи та ін.).

Серед досліджень, присвячених різним аспектам архівування КД слід назвати публікації Т. Ємельєнєвої, В. Лєщєнка, Р. Едмондєса, Х. Хєррієсон, І. Белта, С. Чизіта, К.-Х. Чєнгє, Дєу-Мінг Лі, А. Хєрвєзє, Б. Хуєрнікє, Р. Круєнє, Р. Друєрі, А. Лєє, С. Мак-Коннєхє, Дж.-К. Кумєрє, П. Кунхлє, С. Гєблєрє, Т. Сєє, Д. Шулєрє, Т.-Я. Лі, Т. Урнєсє, Вєнє Хєсєн Чєу, К. Волфгєнгє.

З'яєсєвєно, щє в КНР КД досліджувєтьєсьє переважнє в кєнознєвствє (Бє Лю, Цєй Хуншєн, Інджєн Цєнг, Хєн Сєхєн, Дєн Япєн) — з тєчкє зору йєгє змєсту і архєвєзнєвствє — як об'єктєм архєвнєгє збєрєгєннє (Вєн Шу Пєн, Чєн Джєнлєн, Сєн Хєнгхєй, М. Хє). Виявлєно, щє зарубєжнємє цєнтрємє досліджєннє КД є, пєрш зє всє, мєжнєрєднє орєнєзєцєї — FIAF, IASA, ISA. Вєнє здєйснєють пєдгєтєвкє рєкємєндєцєї длє рєбєтє з означєнєм вєдєм докємєнтєв, рєзрєблєють тєрмєнологєчнєй апарєт, здєйснєють пєдгєтєвкє тє випуск мєнєографєї і пєрєодичнєх вєдєнєв, орєнєзєвувєють і прєвєдєть кєнфєрєнцєї.

З'ясовано, що формування термінологічного апарату предметної галузі «КД» мало тривалий і складний шлях, зумовлений, насамперед, її міждисциплінарністю і набуло відображення в державних стандартах, термінологічних словниках і термінологічних електронних ресурсах.

Підґрунтям для визначення теоретико-методичних засад та конкретних завдань щодо дослідження функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР є базові положення соціокомунікативного підходу. Підкреслено, що системний підхід в його різновидності — структурно-функціонального — допоміг отримати цілісний погляд на сутність КД, організацію його функціонування. Евристичний потенціал соціокультурного підходу дозволив дослідити функціонування КД у контексті соціокультурного середовища, виявити вплив соціокультурних чинників на організацію документально-комунікаційної системи (ДКС) кінематографії, ідеї «збереження» і «доступності». Зазначено, що історію виникнення і еволюції КД, соціальних інститутів, пов'язаних з його функціонуванням у соціокомунікаційному процесі, а також історію вивчення КД розглянуто із застосуванням історико-генетичного підходу. Збір та узагальнення фактологічного матеріалу проведено із застосуванням таких методів: типологічного аналізу, термінологічного аналізу, моделювання, пошуку та аналізу основних джерел за темою дослідження, а також моніторингу контенту веб-сайтів соціальних інститутів, що дотичні до функціонування КД.

У другому розділі «Сутність та особливості КД як засобу комунікації», що складається з трьох підрозділів, досліджуються сутність, генеза, класифікація КД у системі соціальних комунікацій, розглядається КД у соціокомунікаційному процесі.

Зазначено, що технічні інновації кінця ХІХ ст., які дозволили поєднати технологію фіксації рухомого зображення на прозору плівку з відтворенням його на екрані за допомогою спеціального апарату — «кінематографа», зумовили виникнення нового виду документа — КД. Спроби першої наукової рефлексії про сутність цього явища розпочалися в кінематографічних дослідженнях. Виникнення ж документознавчого поняття «КД» пов'язане з розвитком інституту архівування кінематографічної інформації.

Зазначено, що КД у межах різних підходів можна розглядати як складову комплексу кіно-відео-фото-фонодокументів, різновид аудіовізуальних документів, електронних документів, технотронних документів.

З'ясовано, що КД у сучасному комунікаційному просторі існує у двох форматах, які докорінно відрізняються в технологічних, методич-

них, технічних, управлінських підходах до забезпечення їх збереження і можливостей доступності до їх змісту: аналоговому і цифровому.

Наголошено, що КД можна класифікувати в межах документознавчих класифікацій. Водночас цей вид документа сам може бути об'єктом класифікації. Оскільки КД являє собою складну систему, його класифікація має відбуватися з застосуванням системного підходу і бути багатоаспектною. Запропонована фасетно-блокова класифікація, в якій виокремлено три блоки з урахуванням того, що КД має інформаційну складову, яка семантично організована певним чином і технічно опосередковано доступна на певному матеріальному носіїві. У класифікації КД задіяні як кінознавчий, так і документознавчий підходи.

Зазначено, що функції КД уточнено з урахуванням поглядів на означене питання, викладених у роботах Н. М. Кушнарєнко, А. В. Соколова, Ю. М. Столярова, Г. М. Швецової-Водки. На основі критичного аналізу цих робіт запропоновано ранжування функцій, які виконує КД у системі соціальних комунікацій. Визначено, що сутнісною функцією КД, як і будь-якого документа, є інформаційна, яка проявляється в меморіальній та комунікативній. Обґрунтовано, що особливість КД як виду документу проявляється в реалізації прикладних функцій: художньо-естетичної, ідеологічної, освітньої, свідництва, товарної, гедоністичної, розважальної, пізнавальної, колекціонування, особистих реліквій, самовираження автора.

Констатовано, що КД у соціокомунікаційному процесі розглядається як засіб комунікації. Запропонована модель функціонування КД у соціокомунікаційному процесі: автор повідомлення (колективний автор КД) передає його оригінал для тиражування комунікаційному посередникові «КП-1», де він перетворюється в копію, яка потім надходить до другого комунікаційного посередника «КП-2», що його розповсюджує, і вже від нього потрапляє до глядача. Оригінал же КД є національним надбанням і підлягає зберіганню в фільмотеці. Визначено, що в соціокомунікаційному процесі задіяні ДКС: генеративні, транзитні, термінальні. Зазначено, що нині цей процес зазнає суттєвих трансформацій, пов'язаних зі змінами соціокомунікаційного середовища

Екскурс в історію формування термінальної ДКС у галузі кінематографії свідчить, що перші спроби створення колекцій КД почалися з перших кроків розвитку кінематографа, однак цей процес був несистемним, що призвело практично до знищення кінематографічної спадщини до 1930 р. (період «німого кіно»). З'ясовано, що з 30-х рр. ХХ ст. починається процес створення національних кіноархівів, які є депозитаріями для КД, знятих на території держави. Виявлено, що організація

функціонування термінальної ДКС у галузі кінематографії демонструє різноманітність форм: аудіовізуальні архіви, аудіовізуальні відділи в архівах, бібліотеках, музеях, спеціалізовані музеї та бібліотеки. Специфіка їх роботи з КД зумовлена функціями зазначених установ.

У третьому розділі «Функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР», що складається з двох підрозділів, розкрито формування організаційних структур функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР, обґрунтовано головні напрямки вдосконалення діяльності соціокомунікаційних інститутів КНР у галузі архівування КД.

Зазначено, що на основі розгляду історії формування організаційних структур функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР виокремлено чотири самостійні етапи, які характеризують розвиток кінематографічної інфраструктури, процес формування котрих відбувся під впливом історичних, політичних, економічних, правових, соціокультурних, технологічних чинників. Наголошено, що в КНР сформовано правове поле, яке забезпечує функціонування КД у соціокомунікаційному просторі.

З'ясовано, що цілеспрямована діяльність з архівування кінодокументів у КНР здійснюється за допомогою держави і започаткована у 50-х рр. ХХ ст. У цей період починає формуватися національна архівна мережа, створюється національний кіноархів (1958 р.), що відповідає за збір, зберігання, популяризацію кінодокументів та інтелектуальний доступ до них. Констатовано, що в процесі розвитку дослідний центр китайського кіномистецтва «Кіноархів Китаю» став багатопрофільним закладом, відповідальним за збір, узагальнення, депозитарне зберігання китайських і вибірково зарубіжних фільмів, а також матеріалів, що стосуються кінематографа (сценарії, макети, малюнки декорацій, костюмів, афіші, постери тощо), науково-дослідницьку та навчальну діяльність, міжнародне співробітництво в галузі кінематографії.

Виявлено, що в КНР функціонують регіональні, міські, місцеві кіноархіви (Кіноархів Гонконгу, Аудіовізуальний архів Шанхая), тематичні та спеціалізовані кіноархіви, університетські та академічні архіви кінодокументів, музеї кіно (Національний музей кіно (Пекін), Музей Кіно в Шанхаї), архіви кіностудій і архіви трансляцій, віртуальні кіноархіви (Незалежний документальний кіноархів Китаю), а також архіви, бібліотеки, музеї, які мають у своїх фондах кінодокументи.

Доведено, що процес аудіовізуального архівування в КНР активізувався в останні десятиліття і являє собою типологічну різноманітність форм. Обґрунтовано, що організаційна структура аудіовізуального архі-

ування КНР як на зовнішньому (рівні держави), так і на внутрішньому рівнях (рівні окремого соціального інституту) співвідноситься з виконанням певних функцій, загальних для всіх соціальних інститутів ДКС (збір, обробка, облік, зберігання, забезпечення доступу, популяризація) і спеціалізованих для конкретного закладу.

Підкреслено, що КД є складовою частиною світової документальної спадщини. Забезпечення їх збереження — одна з найважливіших функцій соціальних інститутів ДКС. Вивчення досвіду соціальних інститутів КНР щодо забезпечення збереження КД свідчить, що значною мірою ця функція реалізується в кіноархівах, які мають відповідну матеріально-технічну, науково-методичну та професійну базу. Виявлено, що діяльність фільмотек у сфері збереження КД пропагується на сайтах, привертаючи таким чином увагу до цього суспільно значущого напрямку діяльності. Доведено, що впровадження нових ІКТ у діяльність соціальних інститутів ДКС сприяє забезпеченню збереження КД.

Наголошено, що доступ до архівної інформації є базовою цінністю сучасної цивілізації, декларованою в численних документах міжнародних організацій. Доступ реалізується завдяки наданню послуг та підкріплюється відповідним ресурсним забезпеченням: матеріально-технічною базою, кадровим потенціалом, технологіями. Зазначено, що доступ до змісту КД може здійснюватися стаціонарно (індивідуальний перегляд у приміщенні аудіовізуального архіву, колективний перегляд у кінозалі), позастанціонарно (перегляди в кінотеатрах країни і за її межами) і дистанційно (перегляд у режимі он-лайн). На основі дослідження ресурсного забезпечення соціальних інститутів ДКС КНР, які здійснюють доступ до КД, доведено, що всі вони мають відповідно обладнані для цього приміщення: кінозали, зали та кімнати з можливістю перегляду КД у різних форматах.

Доведено, що в сучасному соціокомунікаційному середовищі КНР створено сприятливі умови для доступу до КД у режимі он-лайн. Точкою доступу до ресурсів і послуг соціальних інститутів, що зберігають кінодокументи, є їх сайти, які розкривають склад інформаційних ресурсів соціальних інститутів, сприяють інтеграції у світовий інформаційний простір, рекламують діяльність установ, підвищують сервісні характеристики послуг, які надаються, пропагують національну кінематографічну спадщину, забезпечують зворотний зв'язок зі споживачами.

Обґрунтовано, що перспективою розвитку архівування КД КНР є їх інтеграція у світовий інформаційний простір завдяки створенню повноцінного консолідованого ресурсу з єдиною точкою доступу.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження мету дисертації досягнуто, всі поставлені завдання вирішено, що надало можливості дійти основних наукових висновків.

1. Аудіовізуальні документи, складовою яких є КД, в умовах сучасного комунікаційного середовища посідають значне місце у світовій документній спадщині. На основі вивчення стану наукової розробки проблеми функціонування КД виявлено, що їх досліджують такі науки: історіографія, джерелознавство, архівознавство, документознавство, кінознавство, бібліотекознавство, юридичні науки, педагогіка, культурологія. Водночас цей феномен потребує комплексного дослідження, передусім як засіб комунікації. Своєчасність вивчення означеної проблеми зумовлена й тим, що процеси дигіталізації та диверсифікації носіїв кінематографічної інформації спричиняють відповідні трансформації в організації функціонування КД у соціокомунікаційному процесі, що потребує наукового осмислення. Актуальність обґрунтування теоретико-методичних підходів до організації функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР зумовлена і тим, що теоретично і практично ця тема недостатньо розроблена, не була предметом комплексного наукового дослідження. Водночас, у КНР набуто певного досвіду організації роботи щодо збереження та забезпечення доступу до КД із застосуванням нових ІКТ, який може бути корисним в Україні.

2. Використання методології соціокомунікативного, системного, соціокультурного, історико-генетичного підходів у комплексі з методами типологічного та термінологічного аналізу, моделювання, пошуку й аналізу основних джерел за темою дослідження, а також моніторингу контенту веб-сайтів соціальних інституцій, що дотичні до створення, поширення та зберігання КД, дозволило уникнути фрагментарності й описовості під час дослідження проблеми функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР.

Евристичний потенціал соціокомунікативного підходу дав змогу визначити сутність та особливості КД як засобу соціальної комунікації, встановити складові комунікаційної інфраструктури, що забезпечує підтримку життєвого циклу кінодокумента. Системний підхід надав можливості отримання цілісного погляду на КД і процеси його функціонування як складні системні об'єкти. Соціокультурний підхід сприяв розгляду об'єкта дослідження в контексті соціокультурного середовища, виокремленню основних чинників, що впливають на організацію функціонування КД у КНР. Історико-генетичний підхід уможливив ре-

конструювання основних етапів розвитку КД, а також соціальних інститутів, пов'язаних з його створенням, розповсюдженням, зберіганням.

3. Нині КД існує у двох основних форматах: аналоговому і цифровому. Термінологічний аналіз означеного поняття довів, що під час визначення його сутності слід зважати на: генетичну складову — «рухоме зображення»; технологічну складову — «послідовно розміщені фотографічні зображення»; техніку створення — «кінематографічна, теле-, відео-, цифрова»; перцептивну складову — «сприйняття за допомогою різних технічних засобів (кіноекран, телевізійний екран, монітор)»; знаковий характер інформації — образотворчий (німе кіно), аудіовізуальний (звукове кіно); матеріальний носій — кіноплівка, оптичний диск, жорсткий диск комп'ютера тощо. На цих ознаках базується науково обґрунтована класифікація КД. КД, як і будь-якому виду документа, властива інформаційна функція, яка проявляється у комунікативній та меморіальній. Прикладні функції можна ранжувати таким чином: художньо-естетична, ідеологічна, освітня, свідоцтва, товарна, гедоністична, розважальна, пізнавальна, колекціонування, особистих реліквій, самовираження автора.

4. На основі розгляду КД (в аналоговому і цифровому форматах) як засобу комунікації в соціокомунікаційному процесі виявлено особливості його життєвого циклу. У соціокомунікаційному процесі задіяні такі ДКС: генеративні, що забезпечують виробництво кінодокументів (авторські колективи та кіностудії); транзитні, які організують рух кінодокументів і їх транспортування (організації, що здійснюють кінопрокат); термінальні — системи, метою яких є збір і зберігання документів, організація їх використання (фільмотеки, відеотеки, медіатеки). Розвиток нових ІКТ кардинально впливає на створення, поширення, споживання і зберігання КД. Відбувається процес трансформації діяльності інститутів термінальної ДКС у галузі кінематографії в умовах сучасного комунікаційного середовища, що полягає в диверсифікації носіїв кінематографічної інформації, віртуалізації кіноархівів, збільшенні різноманітності типів аудіовізуальних архівів та їх кількості, актуалізації функції доступу до кінематографічної інформації.

5. Формування організаційних структур функціонування КД у соціо-комунікаційному середовищі КНР почалося з 50-х рр. ХХ ст. і носило нелінійний характер, що дозволяє виділити відносно самостійні етапи з характерними для них особливостями розвитку зазначеного процесу. Перший (50-ті — середина 60-х рр. ХХ ст.) — формування організаційних структур виробництва, поширення, зберігання та доступу до КД на основі державної власності; другий (середина 60-х — 70-і рр.

XX ст.) — згорання інфраструктури кінематографа у зв'язку з подіями Культурної революції; третій (80–90-ті рр. XX ст.) — відродження кінематографічної інфраструктури після подій Культурної революції; четвертий (з 2000 р.) — активний розвиток кінематографічної інфраструктури в умовах упровадження нових ІКТ у процес створення, поширення і зберігання КД, лібералізації економіки і зовнішньополітичної відкритості. Цей процес відбувався під впливом історичних, політичних, економічних, правових, соціокультурних, технологічних чинників. Нині кінематографічна інфраструктура представлена значною кількістю кіностудій, як державних, так і приватних, дистриб'юторських компаній з мережею кінотеатрів, системою архівування кінодокумента (архівами, музеями, бібліотеками). Організаційна структура функціонування кінодокумента в КНР як на зовнішньому (рівні держави), так і на внутрішньому (окремого соціального інституту) рівнях співвідноситься з виконанням певних функцій загальних для всіх соціальних інститутів (створення, поширення, збір, обробка, облік, зберігання, забезпечення доступу, популяризація) і спеціалізованих для конкретного закладу.

6. Збереження і доступ — дві основні взаємозумовлюючі функції соціальних інститутів ДКС. Їх реалізація має відбуватися з урахуванням особливостей КД (крихкий матеріальний носій, різноманітність форматів, технічно опосередкований доступ). Оскільки в сучасному соціокомунікаційному просторі КД представлені у двох різновидах (аналогові і дискретні), їх збереження розглядається як безперервний управлінський процес, який передбачає співіснування двох стратегій: створення доступних копій у цифрових форматах з одночасною підтримкою технологій доступу і забезпеченням збереженості носіїв у застарілих форматах, і охоплює такі процедури: реставрацію, конверсію, відновлення, переміщення, емуляцію, консервацію. На основі вивчення досвіду соціальних інститутів КНР у забезпеченні збереження КД з'ясовано: значною мірою ця функція реалізується в кіноархівах, які мають відповідну матеріально-технічну, наукову та професійну базу. Доступ до КД передбачає комплекс заходів, що полягають у будь-яких формах використання колекції архіву, послуг або знання. Дослідження ресурсного забезпечення соціальних інститутів ДКС КНР, які надають доступ до КД, свідчить, що всі вони мають відповідно обладнані для цього приміщення: кінозали, зали та кімнати з можливістю перегляду КД у різних форматах. У сучасному соціокомунікаційному середовищі Китаю створено сприятливі умови, що забезпечують доступ до КД у режимі он-лайн. Крім того, результати моніторингу сайтів основних соціальних інститутів, що здійснюють збір, зберігання і забезпечення

доступності КД в КНР, дозволили виявити такі форми доступу до них: видача друкованих видань, що дотичні до кінематографа, у стінах установи, КД на цифрових носіях за межі закладу; доступ до баз даних (внутрішніх і зовнішніх); репродукування архівної колекції; використання експонатів і документів колекції в підготовці телепрограм; публікація матеріалів на основі колекції в друкованих виданнях та тиражування КД на DVD; проведення заходів у межах кінофестивалів, семінарів, симпозіумів, майстер-класів; стаціонарні і виїзні виставки, групові екскурсії.

7. Грунтовний розгляд функціонування КД у соціокомунікаційному середовищі КНР дозволив виявити проблеми, пов'язані, перш за все, з функціонуванням термінальної ДКС. Серед них: розсіювання КД у різних інститутах соціальної пам'яті; відсутність чіткої структури в організації архівування КД, внутрішньоінституційної і міжінституційної взаємодії; нерозробленість методичного забезпечення зазначеного виду діяльності. Перспективними напрямками розвитку архівування КД, що дозволяють подолати зазначені недоліки, є:

- упорядкування структури соціальних інститутів, що здійснюють архівування КД, умовою чого є створення структурного підрозділу (робочої групи) при Головному архівному управлінні, на який покладатиметься функція координації цієї діяльності;

- складання зведеного електронного каталогу всіх КД, що зберігаються на території КНР, як у цифровому, так і в аналоговому форматах силами найпотужніших зберігачів колекцій КД;

- створення консолідованого ресурсу через зв'язок веб-сайтів архівів провінцій з іншими соціокомунікаційними установами (музеями, бібліотеками) з єдиною точкою входу на сайті Головного архівного управління;

- організація підготовки національних стандартів, які регламентують діяльність щодо забезпечення збереження КД, конвертації їх у цифровий формат, а також різного методичного забезпечення означеного виду діяльності;

- організація підготовки та перепідготовки кадрів для забезпечення цього напрямку діяльності;

- активізація міжнародних контактів з міжнародними організаціями, які займаються цією діяльністю, а також аудіовізуальними архівами інших країн.

Кінцева мета реалізації цих напрямів — забезпечення збереження і доступу до КД КНР як складової національної документальної спадщини та інтеграція їх у світовий інформаційний простір.

Проведене дослідження повністю не вичерпує цієї проблеми. Перспективними напрямками подальших досліджень є: теоретико-методологічне обґрунтування трансформації КД аналогового формату в цифровий; нормативно-правове забезпечення всіх процесів, пов'язаних з функціонуванням КД у цифровому форматі; питання відбору КД для зберігання в соціальних інститутах термінальної ДКС; міжнародна взаємодія в галузі архівування КД; вивчення інформаційних потреб користувачів у КД.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях:

1. І Цзя Кінодокумент у соціально-комунікаційному процесі / І Цзя // Вісн. Кн. палати. — 2016. — № 3. — С. 39–42.
2. І Цзя Діяльність соціальних інститутів Китаю із забезпечення доступу до кінодокументів / І Цзя // Вісн. Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2016. — Вип. 48. — С. 98–107.
3. І Цзя Діяльність фільмотек Китаю зі збереження та популяризації кінематографічного надбання / І Цзя // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. — 2015. — Вип. 2. — С. 114–119.
4. І Цзя Історія розвитку Кіноархіву Китаю (China Film Archive) / І Цзя // Вісн. Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2015. — Вип. 47. — С. 185–193.
5. І Цзя Проблеми збереження кінодокументів у фільмотеках КНР / І Цзя // Документознавство. Бібліографознавство. Інформологія. — 2015. — № 4. — С. 99–105.
6. І Цзя Функції кінодокумента в соціально-комунікаційному просторі / І Цзя // Вісн. Кн. палати. — 2015. — № 1. — С. 45–48.

Опубліковані статті в іноземних журналах:

1. И Цзя Информационное обеспечение подготовки кадров в области кинематографии в КНР / И Цзя // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. — 2015. — № 12. — Ч. 4. — С. 94–96.

Статті в інших наукових виданнях:

1. Влияние конфуцианства на китайский кинематограф // Культура у фокусі наукових парадигм: концептуальні рефлексії та виклики сьогодення: зб. матеріалів другої всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців 9–10 квітня 2014 р. — Донецьк: ДонНУ, 2014. — Вип. 1. — С. 198–200.
2. И Цзя Использование цифровых технологий в деятельности Киноархива Китая (China Film Archive) / И Цзя // XVI міжнародна

науково-практична конференція «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті», Харків, 21–22 квіт. 2015 р. / Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». — Харків, 2015. — С. 49–50.

3. И Цзя Межкультурная социальная коммуникация в современном Китае / И Цзя // Научная дискуссия: Вопросы социологии, политологии, философии, истории: сб. ст. по материалам XXXII международной заочной научно-практической конференции, ноябрь, 2014 г. — М., 2014. — С. 47–53.

4. И Цзя Музей истории кино Шанхая / И Цзя // Проблемы музеезнания, збереження та вдосконалення історичної пам'яті (до 85-річчя Харківської державної академії культури та 25-річчя відкриття першого в Україні музейного відділення ХДАК): матеріали всеукраїнської науково-теоретичної конференції, Харків, 14–15 травня 2014 р. — Харків : ХДАК, 2014. — С. 36.

5. И Цзя Развитие кинематографа КНР начала XXI века / И Цзя // Культура та інформаційне суспільство XXI століття: матеріали всеукраїнської науково-теоретичної конференції молодих учених, Харків, 24–25, квітня 2014 р. — Харків : ХДАК, 2014. — С. 162.

6. И Цзя Роль библиотеки Пекинской академии кино в обеспечении доступа к кинодокументам / И Цзя // Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку: матеріали XVIII міжнародна науково-практична конференція «Короленківські читання-2015», Харків, 8 жовт. 2015 р. — Харків, 2015. — Ч. 2. — С. 220–224.

АНОТАЦІЯ

І Цзя. Кінодокумент в соціокомунікаційному середовищі КНР: організаційно-функціональний аспект. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.02 — документознавство, архівознавство. — Харківська державна академія культури. — Харків, 2016.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню історичного розвитку та сучасного стану організації функціонування кінодокумента в соціокомунікаційному середовищі КНР.

Визначено теоретико-методичні засади дослідження кінодокумента як засобу соціальної комунікації. Виявлено головні закономірності розвитку кінематографічної інфраструктури в КНР.

Досліджено й обґрунтовано проблемні аспекти і тенденції в галузі організації збереження та забезпечення доступу до кінодокументів у КНР.

Окреслено перспективні напрями вдосконалення діяльності інституцій ДКС КНР у галузі архівування кінодокументів.

Ключові слова: кінодокумент, КНР, соціокомунікаційне середовище, засіб комунікації, кінематограф, кіноархів, аудіовізуальний архів.

И Цзя. Кинодокумент в социокоммуникационной среде КНР: организационно-функциональный аспект. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по социальным коммуникациям по специальности 27.00.02 — документоведение, архивоведение. — Харьковская государственная академия культуры. — Харьков, 2016.

Диссертация посвящена комплексному исследованию истории и современного состояния организации функционирования КД в социокоммуникационной среде КНР.

Определены теоретико-методические основы исследования КД как средства социальной коммуникации. Выявлена сущность, генезис КД. Уточнена его дефиниции в связи с диверсификацией материального носителя кинематографической информации как вида документа, представляющего собою движущееся изображение, образуемое последовательно размещенными фотографическими изображениями, созданного кинематографическим, теле-, видео-, цифровым способом, воспринимаемого с помощью различных технических средств, содержащего аудиовизуальную информацию на киноплёнке, оптическом диске, жестком диске компьютера. Рассмотрены классификация, система функций, структура жизненного цикла КД в социокоммуникационном процессе, типология архивов аудиовизуальных документов применительно к социокоммуникационной среде КНР

Получило развитие представление о киноархиве как социокоммуникационном институте, играющем важную роль в сохранении и популяризации кинодокументов как части мирового документального наследия, в котором в современных условиях происходят существенные трансформационные изменения, заключающиеся в диверсификации носителей кинематографической информации; виртуализации киноархивов; увеличении разнообразия типов аудиовизуальных архивов и их количества; актуализации функции доступа к кинематографической информации.

Выявлены особенности формирования кинематографической инфраструктуры в КНР под воздействием исторических, политических, экономических, правовых, социокультурных, технологических факторов. Предложена периодизация развития организационных структур

функционирования КД в социокоммуникационной среде КНР, включающая четыре относительно самостоятельных этапа: 50-е — середина 60-х гг. XX в. — формирование организационных структур производства, распространения, хранения и доступа к кинодокументам на основе государственной собственности; середина 60-х — 70-е гг. XX в. — сворачивание инфраструктуры кинематографа в связи с событиями Культурной революции; 80–90-е гг. XX в. — возрождение кинематографической инфраструктуры после событий Культурной революции; начало XXI в. — по настоящее время — активное развитие кинематографической инфраструктуры в условиях внедрения новых информационно-коммуникационных технологий в процесс создания, распространения и хранения кинодокументов, либерализации экономики и внешнеполитической открытости. Проанализирован опыт социокоммуникационных институтов КНР в реализации функций сохранения и обеспечения доступа к кинодокументам как непрерывный управленческий процесс, осуществляемый с применением новых информационно-коммуникационных технологий.

Предложены направления совершенствования архивирования кинодокументов в условиях новой коммуникационной реальности, заключающиеся в упорядочении структуры социальных институтов, занимающихся этим видом деятельности, и создании условий их взаимодействия с целью организации консолидированного ресурса кинодокументов с единой точкой доступа и интеграции его в мировое информационное пространство.

Ключевые слова: кинодокумент, КНР, социокоммуникационная среда, средство коммуникации, кинематограф, киноархив, аудиовизуальный архив.

Yi Jia. The film document in socio-communicative environment of China: organizational and functional aspects. — Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Social Communications, speciality 27.00.02. — Documentology. Archival science. — Kharkiv State Academy of culture. — Kharkiv, 2016.

The thesis is devoted to complex research of the history and current state of the organization functioning of film documents in the socio-communicative Chinese environment. Determined the theoretical and methodological foundations of the study of film documents as a mean of social communication. The basic laws of development of cinematographic infrastructure in China is determined.

We investigated and proved problematic aspects and trends in the field of preserving and providing access to film documents in the PRC.

Promising areas of improvement of the activity of institutions in China DCS film documents archiving are outlined.

Key words: film document, China, socio-communicative environment, means of communication, cinema, film archives, audiovisual archives.

Підписано до друку _____ 2016 р. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк. ризограф.
Умов. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. №.

ХДАК, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
Надруковано в лаб. множ. техніки ХДАК